

**УЛС ТӨРИЙН НАМЫН ГИШҮҮД, ДЭМЖИГЧДИЙН
ОРОН ЗАЙН ТАРХАЛТЫГ СОНГУУЛИЙН ГАЗАРЗҮЙН
ҮҮДНЭЭС ТОДОРХОЙЛОХ СУДАЛГАА
/УИХ-ын 2016 оны сонгуулийн 60-р тойргийн жишээн дээр/**

Д.Оюунчимэг

МУИС, ШУС, Нийгмийн Ухааны Салбар,
Улс төр судлалын тэнхимийн ахлах багш

Г.Цогтдэлгэр

МУИС, ШУС, Байгалийн Ухааны Салбар,
Газарзүйн тэнхимийн докторант

Түлхүүр үгс: Сонгууль, нам, үзэл баримтлал, халуун цэгийн шинжилгээ, орон зайн төлөв

Оршил

Аливаа байгаль, нийгмийн үзэгдэл үйл явц өөрийн гэсэн орон зай, цаг хугацааны хүрээнд явагддаг. Байгалийн үзэгдэл үйл явцыг тусгай аргачлалын дагуу орон зайн хил хязгаарыг судалсан байдаг боловч нийгмийн үйл явцын орон зайн хил хязгаарыг төдийлөн тодорхойлж чадаагүй байна. Нийгмийн үзэгдэлд үйл явц болох улс төрийн нам хүчний байршил, сонгуулийн үйл явц зэрэгт орон зайн хил хязгаарыг тогтоох хэрэгтэй юм. Түүнчлэн сонгуулийн үйл явц, сонгогчдын үзэл хэрхэн хувьсан өөрчлөгдөж болох сонгуульд хэрхэн нөлөөлөх зэргээс орон зайн ялгарал гарна. Аливаа сонгуулийн үйл явц нутаг дэвсгэрт явагдах бөгөөд оршин суугчдын хувьсан өөрчлөгдөж байгаа хандлага, үзлийг тодорхойлох нь чухал юм. Мөн тухайн иргэдийн үзэл, хандлага нь улс төрийн шийдвэр, сонгуульд нөлөөлж байгааг тодорхойлох юм. Улс төрийн чиглэлээр судалгаа явуулдаг байгууллагууд, улс төр судлаач нар намуудын төлөвшилт, сонгуулийн систем, улс төрийн пи-ар, улс төрийн хэв маяг зэргийг судалж байгаа боловч сонгуулийн газарзүйн судалгаа орхигдож байна. Иймээс орон зайн шинжилгээний зарим асуудлыг болон сонгуулийн газарзүйн судалгаа хийх зорилт тавин судалсан.

Газарзүйн шинжлэх ухааны судалгаанд аливаа нийгмийн болон байгалийн юмс үзэгдлийн орон зайн шинжилгээ, бүс нутаг, хүн ам ба газар зүйн хоорондын хамаарал болон дэлхий судлалтай холбоотой судалгаа багтдаг байна (Pattison 1990). Сүүлийн жилүүдэд сонгуулийн газарзүйн судалгааны ажлыг Флориан Стоффил, Халлдор Жанетзко, Флориан Манстанн нар болон Ж.Эгнивтүлхүү судалж байна. Улс төрийн нам хүчин ард иргэдэд хэрхэн хүрч ажиллах, иргэдийн улс төрийн үзэл баримтлал хэрхэн өөрчлөгдөх, улс төрийн нам хүчний байгууллагууд хэрхэн зөв оновчтой ажиллахыг сонгуулийн газарзүйн судалгаагаар тодорхойлох боломжтой юм. Манай улсын нийгмийн үзэгдэл үйл явцыг хэрхэн, хувьсан өөрчлөгдөж байгааг тогтоож байгаа юм.

Судалгааны арга, аргазүй

Энэхүү судалгаа нь иргэдийн үзэл баримтлалын мэдээлэл төр, захиргааны байгууллагууд, нам, улс төрийн хүчнүүдэд тойм байдлаар байх боловч иргэн нэг бүрийн үзэл баримтлалын мэдээлэл, өөрчлөлт нь байдаггүй. Тиймээс мэдээ, мэдээллийг цуглуулахын тулд социологийн судалгааны арга, аргачлалыг ашигласан. Аливаа судалгааны ажил амжилттай болох үндэс нь судалгааны зорилго зорилтод нийцсэн судалгааны арга зүйгээ зөв тодорхойлоход оршино (McDaneil, Gates 2012). Тиймээс төлөөлөх чадвар бүхий олон тооны оролцогчдыг хамарсан, мэдээллийг үнэн зөв хариулах боломжтой, шалгах аргачлалыг тусгасан судалгааны арга нь асуулгын арга юм. Асуулга нь эх олонлогоос мэдээлэл цуглуулж авах хэлбэрийн хувьд бичгийн болон аман гэж ангилна. Тус судалгаанд бичгийн буюу анкетын аргыг ашигласан.Брайманы (1989) тодорхойлолтоор асуулгын судалгаа гэдэг нь хэд хэдэн хувьсагчийн тухайд тоогоор илэрхийлж болох мэдээллийг системтэй цуглуулахын тулд хэд хэдэн нэгжээс ихэвчлэн цаг хугацааны тодорхой нэг мөчид мэдээлэл цуглуулан авч дараа нь уялдаа хамаарлын зүй тогтлыг шинжлэх явдал юм (Колин, Робсон 2006). Анкетын арга гэдэг бол судлах асуудал, судалгааны зорилгоос хамаарч нийгмийн үзэгдэл, үйл явцын тоо чанар, шалтгаан үр дагаврын холбоо, учир холбогдол, онцлогийг нээн илрүүлэхэд чиглэгдсэн тодорхой агуулга, бүтэц, зохион байгуулалт, дарааллаар урьдчилан бэлтгэж хэвлэсэн асуулт хариултын цогц юм (ШУА 2008). Анкетын загварыг үндсэн хоёр хэсгээс бүрдүүлсэн. Нэгдүгээр хэсэг нь хувь хүний мэдээллийн хэсэг болох боловсрол, нас, хүйс, яс үндэс, өрхийн орлого зэрэг болно. Хоёрдугаар хэсэг нь улс төрийн мэдээлэл болох улс төрийн намын гишүүнчлэл, сонгуульд санал өгсөн байдал зэргийг оруулсан.

Нийт эх олонлогоос бүгдээс нь судалгаа авах нь цаг хугацаа, зардлын хувьд маш өндөр тул нийт эх олонлогоос авсан хэмжээний ижил үнэн зөв дүн гаргах стратеги нь түүвэрлэх явдал юм. Судалгааны эх олонлог буюу 20125 сонгуулийн насны хүн амаас 99%-ийн магадлалаас $\pm 6\%$ -иар тооцоолж нийт 480 оролцогчдыг сонгож авсан. Тухайн судалгааны үнэмшил хамгийн багадаа 93%-ийн магадлалтай буюу түүнээс дээш хувь гэсэн үнэлгээтэй байна. Социологийн судалгааны байгууллагуудын хувьд 93%-ийн магадлалтай түүврийн хэмжээ нь нарийн төвшний судалгаанд тооцогддог. Эх олонлогийн мэдээллийг цуглуулж авахдаа кластерын түүврийн аргыг ашигласан. Кластер түүврийн аргачлал буюу олон шатлалт санамсаргүй бүсчлэл нь судалгаанд оролцогч хүмүүсийг түүврийн гишүүн гэж үзэхээс илүү өөрийн оршин суудаг нутаг дэвсгэрт хамаатуулан авч үзнэ. Тогтмол оршин суудаг газраас судалгааг авснаар хөдөлгөөнтэй байгаа хүмүүсээс авснаас илүү үр дүнтэй гардаг. Сонгуулийн үр дүнг бүс нутаг, улсын хэмжээний зураглах ажил хийгдэж байсан. Нутаг дэвсгэрийн засаг захиргааны хил хязгаарыг үндэслэн статистик баримт мэдээлэл дээр тулгуурлан дүн шинжилгээ гаргаж авдаг. Энэхүү арга нь талбайн (polygon) хэмжээнд орон зайг мэдээлэл ашиглан дүрслэн гаргадаг. Судалгааны талбайнхувьд микро төвшний боловсруулалт хийх тул засаг захиргааны хил хязгаарын мэдээллээс нарийн гаргах шаардлагатай юм. Зураглалын арга, аргачлалыг ашиглан талбайн (polygon) мэдээллээс маш нарийн мэдээлэл ашиглах тул үндэс эх сурвалжийг цэг (point) хэлбэрээр мэдээллийг цуглуулан боловсруулалт хийх шаардлагатай юм. Цэгэн мэдээлэл дээр ашиглах нь нарийвчлал сайтай гарна. Цэгэн мэдээллийг боловсруулах аргыг нийгмийн үйл явц болох гэмт хэргийн шинжилгээнд, халуун цэг (hot spot) шинжилгээнд ашигладаг. Цэгэн мэдээлэл дээр боловсруулалт хийх нь нарийвчлал сайтай бөгөөд орон зайн хил хязгаарыг тогтоох боломжтой юм. Энэхүү судалгаа нь 2017 оны V сараас X сарын хооронд явагдсан судалгааны үр дүнгээс танилцуулж байна.

Судалгаанд хамрагдсан иргэдийн мэдээлэл

Энэхүү судалгааны талбарыг сонгохдоо гэр хорооллын болон орон сууцны нутаг дэвсгэрийг хамруулсан нутаг дэвсгэрийг сонгох шаардлага тавьсан. Тус талбарыг нь орон зайн болон нутаг дэвсгэрийн ялгавартай байдлыг шалгуур болгож сонгосон. Судалгааны талбайд Сүхбаатар дүүргийн VII, VIII, IX, X-р хороод буюу нийт 4-н хороог хамруулсан. Судалгаанд нийт 480 иргэн (2017/05-2017/11) оролцсон бөгөөд алдааны магадлалыг 99%-иар тогтоож 6%-ийн хэлбэлзэлтэй. Эх олонлогийг түүвэрлэх боломжит хамгийн бага хувилбар 93%-ийн магадлалтай. Судалгаанд оролцсон иргэдийн нас, хүйсийн бүтцийг доорх хүснэгтээс үзнэ үү.

Хүснэгт 1. Судалгаанд оролцсон иргэдийн нас, хүйсний байдал

№	Хамрагдах дүүрэг	УИХ-ын сонгуулийн тойрог	Хороод	Судалгаанд хамрагдсан иргэдийн тоо	Хүйсний харьцаа	
					Эр	Эм
1	Сүхбаатар дүүрэг	60-р тойрог	7-р хороо	120	38,3%	61,6%
2			8-р хороо	120	35,8%	64,1%
3			9-р хороо	120	40,8%	59,1%
4			10-р хороо	120	41,6%	58,3%
Нийт тоо			7, 8, 9, 10-р хороод	480	39,3%	60,7%

Судалгааны үр дүн

Нийгэм, эдийн засгийн газарзүйн судалгааны үндсэн үзүүлэлт бол хүн амын байршил, тархалт орно. Сонгуулийн тойрог, мандатын тоо, сонгуулийн тойргийн хилийг тогтооход сонгогчдын тоог харгалзан үзэж тогтоодог. Монгол улсын Үндэсний статистикийн хорооны мэдээгээр Монгол улс гурван сая гаруй иргэнтэй бөгөөд үүний 1,4 сая иргэд нь Улаанбаатар хотод оршин сууж байна (Монгол улсын статистикийн хороо 2017). Монгол улсын үндэсний статистикийн хорооны Улаанбаатар хотын хүн амын тархалтыг байршлаар нь авч үзвэл Баянзүрх дүүргийн 5-р хороонд 20959 буюу хамгийн их хүн оршин сууж байна. Мөн 16-р хороо, 8-р хороонд 16000 гаруй иргэд оршин сууж байгаа нь хүн ам ихээр суурьшсан нутаг дэвсгэр юм. Сүхбаатар дүүргийн хороодод 3000-11000 орчим хүн амтай байгаа нь бусад дүүрэгтэй харьцуулахад хүн ам багатай нутаг дэвсгэр юм. Чингэлтэй дүүргийн 12-р хороо, 17-р хорооны хүн ам 14000 гаруй байгаа нь дүүрэгтээ хамгийн их хүн амтай хороо болж байна. Тус хороонд томоохон худалдааны байгууллагууд ихээр төвлөрсөн Дэнжийн мянга гэж нэрлэсэн нутаг дэвсгэр юм. Хан-уул дүүргийн 11-р хороо нь дүүрэг дотроо хамгийн олон хүн амтай буюу 14000 гаруй хүн амтай. Тус хороо нь шинээр баригдсан барилга байгууламж ихтэй Удирдлагын Академи их сургуулийн орчим юм. Баянгол дүүргийн 1, 6, 7-р хороод нь дүүрэг дотроо хамгийн олон 16000-17000 орчим хүн амтай. Сонгино-хайрхан дүүрэгт 7, 22, 26-р хороод 17000-20000 гаруй хүн амтай, хотын хэмжээнд хүн ам ихтэй хороод юм. Тус хороод нь гэр хорооллын бүсэд хамаарагдах бөгөөд шинэ оршин суугчид нэмэгдэх хандлагатай байна.

Монгол улсад сонгуулийн насны нийт хүн амын тоо, хүн амын байршлыг харгалзаж сонгуулийн тойргуудыг байгуулдаг. 1992-2016 оныг хүртэл нийт 7 удаа УИХ-ын сонгууль болж өнгөрсөн бөгөөд сонгууль болохоос өмнө УИХ-ын сонгуулийн тойрог байгуулах,

мандатын тоо, тойргийн төвийг батлан гаргадаг. 1992 оноос хойш 5 удаа УИХ-ыг 76-н тойрог болгож, 2 удаа 26-н тойрог болгон хуваажээ. 2011 оны 12 сарын 28-ны УИХ-ын 67-р тогтоолын дагуу УИХ-ын сонгуулийн тойргийг 26 тойрог болгож хуваасан байдаг (Сонгуулийн ерөнхий хороо). Тухайн тойрог тус бүрийн сонгуулийн насны хүн амын тоо зэргийг харгалзаж, мандатын тоог батлан гаргасан. Мандатын тоо нь сонгуульд нэр дэвшигч нарыг гаргах боломжтой хэмжээ юм. УИХ-ын сонгуулийг Нэг мандаттай тойргууд нь Булган, Говь-Алтай, Өмнөговь, Сүхбаатар зэрэг аймгууд ба Дорноговь, Говьсүмбэрийг нэгтгэж нэг мандаттай тойрог болгосон. УИХ-ын сонгуулийн хоёр мандаттай тойргууд нь Архангай, Баян-Өлгий, Дорнод, Завхан, Өвөрхангай, Сэлэнгэ, Төв, Улс, Ховд, Хөвсгөл, Хэнтий, Дархан-Уул, Орхон аймгууд юм. Улаанбаатар хотыг УИХ-ын сонгуулийн 6 тойрог болгож хуваасан. Үүнд: Сүхбаатар, Чингэлтэй, Баянгол зэрэг дүүргүүдийг хоёр мандаттай тойрог болгож Хан-Уул, Багахангай, Багануур зэрэг дүүргүүдийг нэгтгэж хоёр мандаттай тойрог болгосон. Үлдсэн Сонгино-хайрхан, Баянзүрх дүүргүүдийг гурав мандаттай тойрог болгож хуваасан. 2012 оны Улаанбаатар хотын сонгуулийн дүн авч үзвэл: Баянзүрх дүүргийн гурван мандаттай тойргийн хоёр мандатыг Ардчилсан нам, I мандатыг Монгол ардын нам авсан. Мөн гурван мандаттай Сонгино-хайрхан дүүргийн хоёр мандатыг Ардчилсан нам, нэг мандатыг Монгол ардын хувьсгалт нам авсан бол хоёр мандаттай Чингэлтэй дүүргийн хоёр мандатыг Ардчилсан нам, нэг мандатыг Монгол ардын хувьсгалт нам авсан. Үлдсэн Сүхбаатар, Баянгол, Хан-уул дүүргүүдийн хоёр мандатыг Ардчилсан нам авсан. Улаанбаатар хотын 9-н дүүргийг 6 тойрог болгон хувааж, арван дөрвөн мандаттай сонгууль болсон. Нийт арван дөрвөн мандатынарван нэгийг Ардчилсан нам, хоёр мандатыг Монгол ардын хувьсгалт нам, нэг мандатыг Монгол ардын нам тус тус авсан (Сонгуулийн ерөнхий хороо).

2016 оны УИХ-ын сонгуулийн хамрах хүрээг УИХ-ын 41-р тогтоолыг үндэслэн сонгуулийн тойрог, нутаг дэвсгэр, мандатын тоог батлан гаргасан (Сонгуулийн ерөнхий хороо 2016). Тус тогтоолд 76 тойрог бүхий аймаг, нийслэлийн нутаг дэвсгэрийг дахин хуваарилсан. Тойрог бүр нэг мандатын эрхтэй бөгөөд сонгуулийн насны иргэдээс хамааран нутаг дэвсгэрийг харилцан адилгүй хуваарилсан. УИХ-ын сонгуулийн 1 тойрог бүхий аймгууд нь Булган, Говь-Алтай, Говьсүмбэр, Дорноговь, Дундговь, Сүхбаатар зэрэг орно. УИХ-ын сонгуулийн 2 тойрог бүхий аймгууд нь Дорнод, Завхан, Өмнөговь зэрэг орно. УИХ-ын сонгуулийн 3 тойрог бүхий аймгууд нь Архангай, Баян-Өлгий, Баянхонгор, Өвөрхангай, Сэлэнгэ, Төв, Увс, Ховд, Хөвсгөл, Хэнтий, Дархан-Уул, Орхон зэрэг орно. УИХ-ын сонгуулийн 48 тойрог аймаг, суманд байрласан. Үлдсэн 28 тойрог Улаанбаатар хотод байна. Улаанбаатар хотын Баянзүрх болон Сонгино-хайрхан дүүргүүд 6 тойргоос бүрдэж байгаа бол Баянгол, Сүхбаатар, Чингэлтэй, Хан-уул зэрэг дүүргүүд 4 тойргоос бүрджээ. 2016 оны Улаанбаатар хотын сонгуулийн дүнг харвал: Баянзүрх дүүргийн 53 тойрог, Чингэлтэйн 69-р тойрог, Хан-Уулийн 57-р тойрогт Ардчилсан нам мандатын эрхийг авсан. Баянзүрх дүүргийн 54-р тойрогт бие даан нэр дэвшигч мандатын эрхийг авсан бол үлдсэн 24-н тойрогт Монгол Ардын Нам мандатын эрхтэй болсон. Улаанбаатар хотын 2016 оны сонгуулийн дүнг Зураг1-аас харна уу.

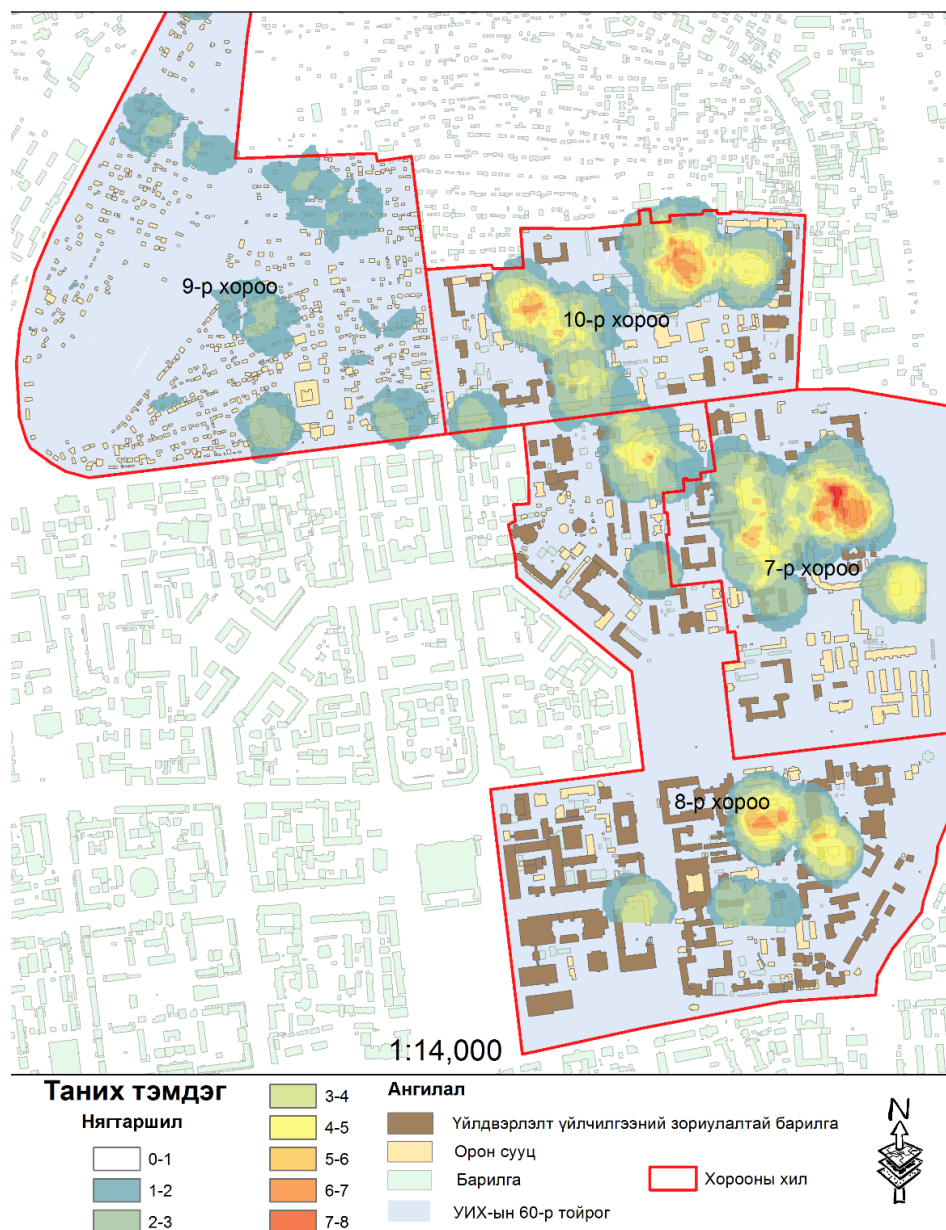
Зураг 1. Улаанбаатар хотын 2016 оны УИХ-ын сонгуулийн дүн

www.gec.gov.mn

2012 оны сонгуулийн тойргийн нутаг дэвсгэрээр сонгуулийн дүнг зураглан дүрсэлсэн бол 2016 оны сонгуулийн тойрог нь хороогоор хуваагдсан нь сонгуулийн үр дүнг илүү нарийвчлах боломж олгож байна. Гэвч сонгуулийн үр дүнг картограммын аргаар дүрслэх нь ерөнхий мэдээллийг өгөх учир нарийн мэдээлэл ялгарах боломжгүй юм. Тухайн тойргийн сонгуулийн дүн, иргэдийн төлөв, нам хүчний харилцааны талаар мэдээллийг хааж байгаа юм. Тиймээс мэдээллийг нарийн гаргахын тулд цэгэн мэдээллийг ашиглан тухайн тойргийн мэдээлэлтэй ажиллавал нарын төвшний мэдээлэл гарах боломжтой юм.

Судалгааны ажлын хүрээнд сонгуулийн нэг тойргийг сонгож авахдаа орон сууц, гэр хорооллын суурьшлын бүсүүдийг хамарсан нутаг дэвсгэрийг сонгосон. Тухайн шалгуурыг Улсын Их Хурлын 60-р тойрог хангаж байгаа бөгөөд тухайн тойргийн хүрээнд Сүхбаатар дүүргийн 7, 8, 9, 10-р хороод хамрагдаж байна. Улсын Их Хурлын 60-р тойргийн 8-р хорооны хамрах газар нутаг нь урд талаараа Энх тайвны өргөн чөлөө, баруун талаараа Их эзэн Чингис хааны нэрэмжит талбай байрласан. Хорооны төв хэсгээр 1970-1980 оны хооронд баригдсан орон сууцтай, хүрээлсэн байдалтай шинэ баригдсан /2000 оноос хойш/ орон сууцудтай. Тус тойргийн 7-р хороо баруун талаараа үйлчилгээний газруудтай. Үүнд: Номин дэлгүүр, шатахуун түгээх газар, Монголын Ардчилсан Холбоо зэрэг байгууллагатай бол хорооны зүүн хойд хэсэгт 1980-1990 оны хооронд баригдсан угсармал 9 давхар байрнууд байрласан. Зүүн урд хэсэгт шинээр баригдсан /2000 оноос хойш/ орон сууцтай. Харин 10-р хорооны орон зайн төлөвийг үзвэл зүүн талаараа худалдаа үйлчилгээний газар болох “100-н айлын худалдааны төв” урд болон төв хэсгээр 1970-1980 оны хооронд баригдсан орон сууцтай. Баруун хойд хэсгээсээ шинээр баригдсан /2000 оноос хойш/ орон сууц төвлөрч байна. Тус тойргийн 9-р хорооны орон зайн төлөв: нийт нутаг дэвсгэрийн 90% гаруй хувийг гэр хорооллын бүс эзэлж байна. Зүүн урд хэсгээр төв зам дагуу шинэ орон сууцуд баригдсан байна. Улсын Их Хурлын

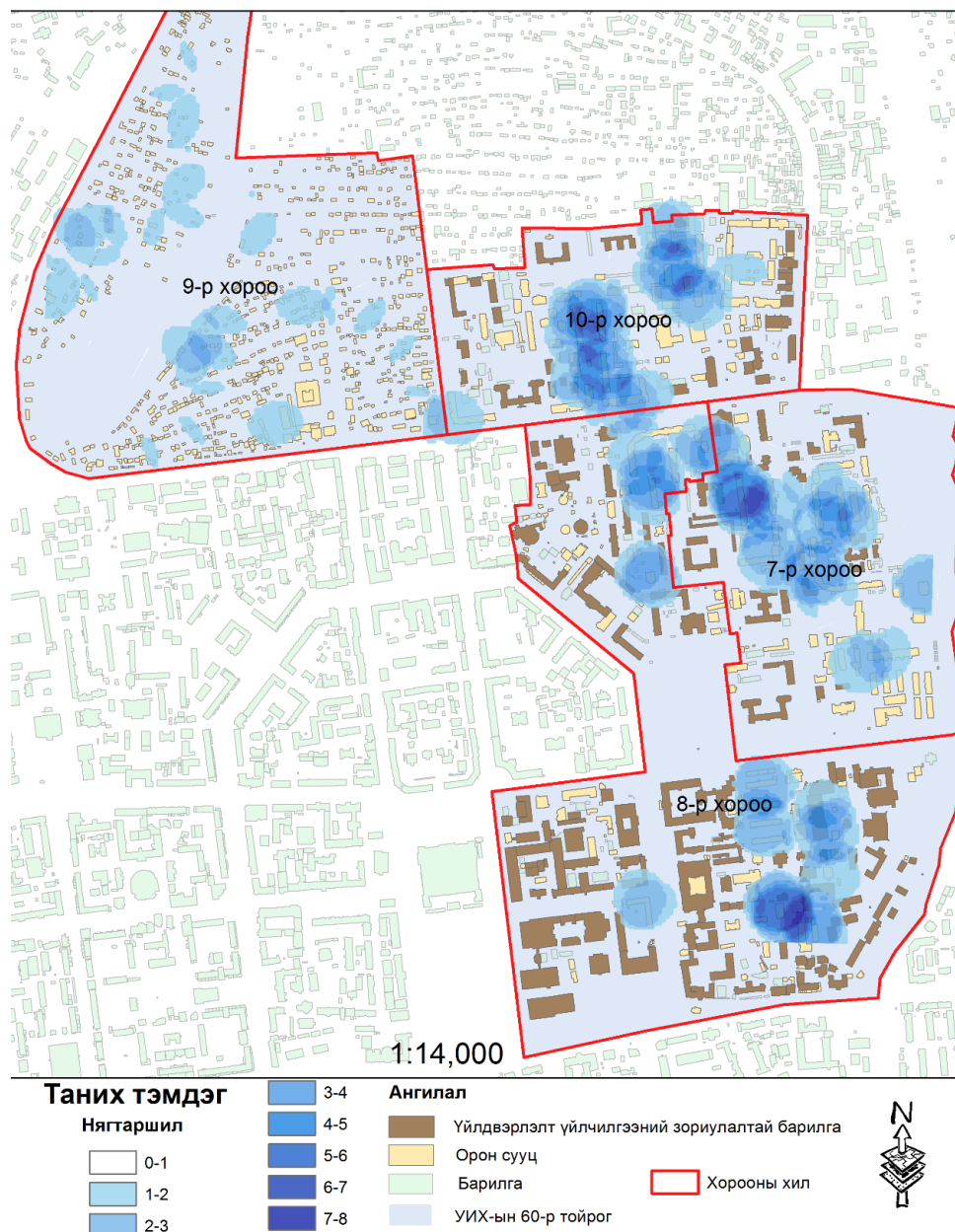
60-р тойргийн төлөв нь 8-р хороонд Худалдаа үйлчилгээний томоохон төвтэй. 7, 8, 10-р хороодод орон сууцны бүс төвлөрсөн байгаа бол 9-р хороонд гэр хороолол төвлөрсөн байна (Зураг 2).

Зураг 2. Монгол ардын намын гишүүд, дэмжигчид тэдгээрийн халуун цэг (hot-spot) шинжилгээ

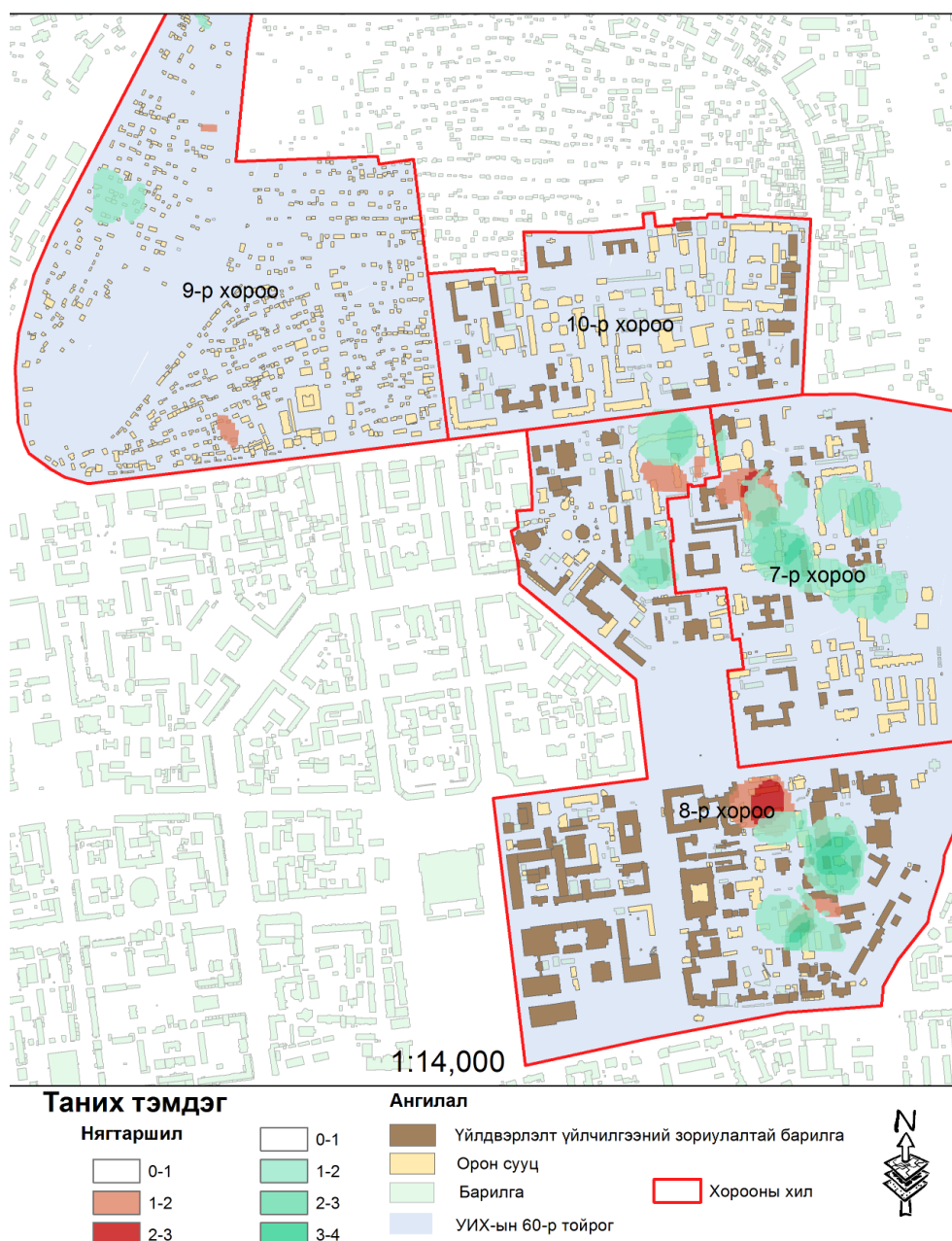
Ардчилсан намын дэмжигчдийн нягтшилыг авч үзвэл: 8-р хорооны урд хэсэгт байрлах 29, 30, 26-р байруудад дэмжигчдийн нягтшил өндөр гарсан бол 45, 46, 47, 48-р байранд нягтшилын хэмжээ харьцангуй бага гарсан. 7-р хорооны нутаг дэвсгэрт жигд дундаж тархалттай гарсан бол хорооны хойд хэсэг болох 130-р байр орчин нягтшилын хэмжээ өндөр байна. 10-р хорооны 17, 18, 19, 20-р байранд нягтшилын хэмжээ ихтэй. Мөн хорооны хойд хэсэгт байрлах 43-р байр, 130-р байранд нягтшилын хэмжээ ихтэй байна. 9-р хорооны нутаг дэвсгэрийн төв хэсэг нягтшилын хэмжээ өндөр гарсан байна. Нийт тойргийн хэмжээнд 7-р хороо болон 8-р хорооны 1990 оноос хойш баригдсан байранд нягтшилын хэмжээ өндөр

гарсан байна. 10-р хорооны хуучны орон сууцанд илүүтэй нягтшилтын хэмжээ ихтэй байна (Зураг 3).

Зураг 3. Ардчилсан намын гишүүд, дэмжигчид тэдгээрийн халуун цэг (hot-spot) шинжилгээ

МАХН болон бусад нам хүчний дэмжигчдийн байршлыг авч үзвэл. МАХН-ын дэмжигч нар 8-р хорооны 45, 46, 47, 48, 2, 3-р байруудад болон 7-р хорооны 15 байранд гишүүд дэмжигчид олонтой байна. Харин Бусад нам болон бие даагч нарын дэвжигч нар 8-р хорооны 29, 25-1, 14-2-р байрнууд болон 7-р хорооны 4, 5, 6, 7, 8-р байранд их нягтшилтай байна (Зураг 4).

Зураг 4. Монгол ардын хувьсгалт нам, Бусад нам хүчний гишүүд дэмжигчид тэдгээрийн hot-spot шинжилгээ

Улс төрийн нам хүчний орон зайн төлөв, нягтшилын төвшнөөр МАН 10-р хороо, 7-р хорооны нутаг дэвсгэр дээр хамгийн өндөр байгаа бол АН, бусад нам хүчин харьцангуй бага төвшинтэй байна. Тус хороодын сонгогчдын саналаар МАН 13%-ийн саналаар илүү байна. Улсын Их Хурлын 60-р тойргийн 8-р хороонд АН нийт сонгогчдын 34,1%-ийн санал, МАН нийт сонгогчдын 36,1%-ийн санал, бусад нам хүчин 23%-ийн санал авсан бөгөөд үлдсэн 11,8% сонгуульд санал өгдөггүй иргэд байна. Харин 9-р хорооны орон зайн төлөв МАН тархалтын хувьд илүү буюу нийт сонгогчдын 38,2%-ийн санал, АН нийт сонгогчдын 33%-ийн санал, бусад нам хүчин 6,6%-ийн санал авах магадлалтай байна. Тус тойргийн орон зайн төлөвийг үзвэл МАН саналын хувьд илүү гаргах нь тодорхойлогдож байна. Энэхүү судалгаа нь цаашид дүүргийн иргэдийн төлөөлөгчийн хуралд ашиглагдах боломжтой. Дүүргийн иргэдийн төлөөлөгчийн хурлын орон зайн төлөвийг тодорхойлбол: 10, 7-р хороодод МАН илүү

сонгогчдын саналыг авах ба 9, 8-р хороонд улс төрийн гол хүчний байдал 2%-5% ийн зөрөөтэй байна. Нийт нутаг дэвсгэрийн хүрээнд МАН саналын хувьд илүү байна. 11-р хороолол орчимд байрлах орон сууцнууд нь 1980-аад оны үед баригдсан. 1992 оны үндсэн хуулийн өөрчлөлтөөр улсын өмчийг хувийн өмчид шилжүүлэх ажлыг эхлүүлсэн. Тэр үед орон сууцанд амьдарч байсан иргэдэд 1995 оны өмч хувьчлалаар амьдарч байсан иргэдэд байрыг нь өөрийн нэр дээр нь шилжүүлэх эрх өгсөн байдаг.

Дүгнэлт

Энэхүү судалгаа нь улс төрийн газарзүйн асуудал болох сонгуулийн газарзүйн чиглэл дэх судалгааны аргазүйг илүү боловсронгуй болгох нарийн төвшний судалгааны ажил болсон. Тус судалгаа нь эмпирик судалгаа бөгөөд аргазүйн хувьд асуулга (*анкет*) судалгаа авч, түүврийн кластерын аргачлал ашигласан. Асуулга судалгааг 480 иргэдээс авсан нь түүврийн хэмжээг тогтоох тооцооллоор 99%-ийн магадлалаар $\pm 6\%$ -ийн үнэмшилтэй тооцоолсон. Судалгаа ажил нь нийт эх олонлогийг хамгийн багадаа 93%-ийг магадлалтай тооцсон бөгөөд түүнээс дээш хувийн эх олонлогийг тооцох юм. Тухайн намуудыг сонгох иргэд тодорхой нутаг дэвсгэрт хамаарагдах бөгөөд МАН-ыг 1980-1990 оны хооронд баригдсан орон сууцанд амьдарч буй иргэд сонгосон байна. Харин АН-ыг сонгосон иргэд 2000 оноос хойш баригдсан орон сууцанд амьдарч байгаа юм. Мөн МАХН, бие даагч нарыг сонгож байгаа иргэд 1990 оноос хойш баригдсан орон сууцанд амьдарч байна. Тухайн иргэдийн төлөвийг орон зайн дүн шинжилгээгээр гаргасан болно. МАН-ыг дэмжигч нар 7, 9, 10-р хороод нягтшилихтэй байгаа бол АН-ыг дэмжигч нар 8, 9-р хороод нягтшил ихтэй байна.

Энэхүү судалгаагаар сонгуулийн нэг тойргийг сонгон авч улс төрийн нам хүчин түүнд нөлөөлөх иргэдийн үзэл баримтлалын төлөв байдлыг тооцоолсон. Уламжлал, улс төрийн сонгуульд нөлөөлөх имиж, пиар гэхээс илүүтэй орон зайн дүн шинжилгээ хийсэн нь сонгуулийн үр дүнг тооцоолох оновчтой аргачлал байх талтай. Мөн түүнчлэн сонгуулийн газарзүйн судалгаа нь сонгуулийн үр дүн дээр шинжилгээ хийдэг бол энэхүү аргачлалаар цаашдын хэтийн төлөвийг тооцоолох боломжтой.

Abstract

Electoral geographic study is evaluates the election result and spatial dependence. Therefore, the election result is described all over the country and region by the cartography approach. The aim of this research is to determine the micro environmental situations and impact factors using the hot-spot analysis. In addition, the size of research area as an electoral district and gathered information from 480 respondents. The respondents were choses by cluster collection approach using questionnaire method and considered the level of collection as 99% probability and respondents as ± 6 interval. This research is significant to determine the political attitude of the citizens, the spatial situations of the political parties, define the spatial dependence and evaluate. The spatial situations by studying the political attitude of the citizens using hot-spot analysis. This research work is the basic study which will be carried out at micro level of electoral geographic study.

Ашигласан ном, материал

1. Монгол Улсын Үндсэн хууль, УБ., 1992.
2. McDaneil C. and Gates R. Marketing Research Essentials, 8th Edition, SouthWestern College Publishing, 2012.

3. Warf.B and Leib.J, Revitalizing Electoral Geography, USA.2011.
4. Pattison, W.D., 1990, Four Traditions of Geography, Journal of Geography,202-6
5. Колин Робсон., 2006, Бодит ертөнцийг судлахуй, Нийгмийн ухаан болон мэргэжлийн судлаачдад зориулсан гарын авлага. УБ хот.
6. Баатартогтох Ц., 2012, Нийгмийн шинжлэх ухааны судалгааны аргазүй, УБ.,
7. Баянтөр.М, Батцэнгэл В, Одхүү.Н, Улс төрийн газарзүй, УБ., 2012.
8. Болд-Эрдэнэ Д., Монголын улс төрийн нам, намын систем, УБ.,2000.
9. Даш.Д, Мандах.Н, Газарзүйн шинжлэх ухааны хөгжлийн түүх, 583-р тал, 2011.
10. Долгор.Б нар, Улс төр судлал, УБ., 2010.
11. Колосов.В.А, Политическая география сегодня, стр 12М.,1995.
12. Нандин-Эрдэнэ Б., Улс төрийн маркетинг ба улс төрийн нам, Магистрын зэрэг горилсон бүтээл, Монгол улсын их сургууль, Монгол улс.2013
13. Социологийн судалгааны аргазүй, аргачлал, Шинжлэх ухааны академи философи, социологи, эрхийн хүрээлэн, УБ.,2008.
14. Урантогоо Н., Улс төрийн PR–ийн мэдээллийн үйл ажиллагаа 2008 оны УИХ-ын сонгуульд нөлөөлсөн нь, Магистрын зэрэг горилсон бүтээл, Монгол улсын их сургууль, Монгол улс.2009.
15. Agnew, J.A “Making Political Geography. London: Arnold.” (2002)Цахим хуудас:<https://journals.openedition.org/> /2016.11.24-нд хандсан/
16. Florian Stoffel, Halldor Janetzko, Florain Mansmann., (2012) “Proportions inCategorical and Geographic Data: Visualizing the Results of Political Elections” Цахиим хуудас: <https://dl.acm.org/> /2016.11.24-нд хандсан/.
17. Jonathan L, Nicholas Q., (2011). On the Shores of the “Moribund Backwater”? Trends in Electoral Geography Research Since 1990 Цахим хуудас: <https://www.taylorfrancis.com/> /2016.05.14-нд хандсан/
18. Улаанбаатар хотын хүн ам, Монгол улсын үндэсний статистикийн хороо, Цахим хуудас: <http://www.nso.mn/> /2016.10.23-нд хандсан/
19. 2016 оны Улсын их хуралын сонгуулийн дүн, Монгол улсын сонгуулийн ерөнхий хороо, Цахим хуудас: <http://www.gec.gov.mn/> /2016.10.24-нд хандсан/
20. “ESRI, “ArcGIS”, Redlands, CA, хувилбар 10.1.(2012),
21. “MicrosoftOffice 2010”, Redmond, Washington .(2010),
22. “IMB”, “SPSS statistics 23”(2015),